

УДК 346.2:336.761(477)

А. Попова, канд. юрид. наук

ФІНАНСОВІ ПОСЕРЕДНИКИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

У статті досліджене поняття фінансових посередників на фондовому ринку та визначене їх місце у складі учасників ринку цінних паперів.

Ключові слова: фінансові посередники, фондовий ринок, учасники ринку цінних паперів.

В статье исследовано понятие финансовых посредников на фондовом рынке и определено их место в составе участников рынка ценных бумаг.

Ключевые слова: финансовые посредники, фондовый рынок, участники рынка ценных бумаг.

This article explores the concept of financial intermediaries in the stock market and determined their place in the securities market participants.

Keywords: financial intermediaries, stock market, securities market participants.

Перебудова економіки України супроводжується процесами реформування відносин власності, формування та розвитку повноцінного, ефективно діючого ринку цінних паперів, який є багатоаспектною соціально-економічною системою, тісно пов'язаною з іншими сферами суспільного життя. Одним із основних інститутів такої системи є фінансові посередники на фондовому ринку, які мають особливий статус, що пояснюється специфікою виконуваних ними функцій.

Дослідженню поняття фінансових посередників протягом останніх років було присвячено ряд наукових праць вчених А.В. Калини, А.А. Кошєєва, В.В. Корнєєва та інших. У своїх працях В.І. Павлов, І.В. Кривов'язюк та В.В. Колесник лише використовували поняття "посередники", Ю.Є. Петруня, С.В. Черкасова і Р.С. Сорока досліджували поняття торговця цінними паперами, але при цьому відсутнє універсальне законодавче визначення поняття торговця цінними паперами як професійного учасника ринку цінних паперів, а також детальний аналіз всіх суб'єктів, що є фінансовими посередниками на фондовому ринку.

З огляду на вищезазначене, вважаємо за необхідне комплексно дослідити поняття фінансових посередників на фондовому ринку, компанії з управління активами, торговця цінними паперами, а також основні види учасників фондового ринку з урахуванням аналізу професійних учасників ринку цінних паперів.

На основі проведеного дослідження спробуємо дати визначення поняття фінансових посередників на фондовому ринку, проаналізувати їх місце у складі учасників фондового ринку.

Відповідно до ст. 2 Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок" [17] (далі – ЗпЦП) учасниками фондового ринку є: емітенти, інвестори, саморегульвні організації та професійні учасники фондового ринку. Фінансові посередники належать до такої групи учасників фондового ринку як професійні учасники ринку цінних паперів.

Виділення із загального кола учасників фондового ринку осіб, діяльність яких повинна здійснюватись у відмінному від інших учасників ринку правовому режимі, пов'язане з появою поняття професійної діяльності на ринку цінних паперів.

Такі спеціальні суб'єкти фондового ринку діють незалежно один від одного, систематично з метою досягнення економічного результату.

Законодавство містить декілька визначень поняття "професійний учасник фондового ринку". Закон України від 30 жовтня 1996 року "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" [11] визначає професійних учасників ринку цінних паперів лише як осіб, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів (абз. 9 ст. 1). У визначенні не наведені кваліфікаційні ознаки зазначених осіб, які надавали б чітке уявлення про особливості цього поняття.

Згідно з ч. 2 ст. 2 Закону України від 23 лютого 2006 року "Про цінні папери та фондовий ринок" професійні учасники фондового ринку визначаються як юридичні особи, які на підставі ліцензії, виданої Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР), провадять на фондовому ринку професійну діяльність, види якої визначені законами України.

До професійних учасників фондового ринку належать: торговці цінними паперами (у тому числі банки), компанії з управління активами, реєстратори, депозитарії (у тому числі, клірингові депозитарії), зберігачі та фондові біржі.

Така значна кількість професійних учасників фондового ринку обумовлює необхідність їх класифікації, проте в літературі наукові розробки класифікації професійних учасників фондового ринку майже відсутні. Практична ж потреба у здійсненні такої класифікації значна, оскільки суттєво полегшує процес дослідження правового становища професійних учасників фондового ринку при розгляді їх за групами.

На нашу думку, професійних учасників фондового ринку можна класифікувати за декількома критеріями:

1. За характером професійної діяльності, яку здійснюють професійні учасники фондового ринку, пропонуємо їх поділити на:

1) фінансових посередників на фондовому ринку (торговці цінними паперами (у тому числі банки) та компанії з управління активами;

2) прямих учасників Національної депозитарної системи (реєстратори, депозитарії (у тому числі клірингові депозитарії) та зберігачі);

3) організаторів торгівлі – фондові біржі.

Перша група професійних учасників фондового ринку називається "фінансові посередники на фондовому ринку". Слід зазначити, що вітчизняна література і законодавство не містять вичерпного визначення поняття "фінансові посередники". Вперше воно з'явилося у Постанові Кабінету Міністрів України від 30 січня 1996 року "Про заходи щодо розвитку фондового ринку та вдосконалення його державного регулювання" [19]. А.В. Калина та А.А. Кошєєв під фінансовим посередником розуміють господарюючого суб'єкта, який перерозподіляє фінансові ресурси шляхом здійснення операцій з цінними паперами [2, с. 168]. На думку В.В. Корнєєва, фінансові посередники – це спеціалізовані професійні оператори ринку, інвестиційно-кредитні установи, що перерозподіляють ресурси між постачальниками та споживачами фінансового капіталу, між інвесторами/кредиторами та реципієнтами коштів на основі дії принципу зв'язку в динаміці руху активів [5, с. 37]. Деякі автори використовують поняття "посередники" [4, с. 107; 7, с. 177], оскільки в Постанові Верховної Ради України від 22 вересня 1995 року "Про Концепцію функціонування та розвитку фондового ринку України" [18] серед учасників фондового ринку виділяються посере-

дники – юридичні особи, діяльність яких тісно пов'язана з наданням професійних послуг щодо опосередкування діяльності на фондовому ринку емітентів та інвесторів.

В.М. Петров у своїй праці визначає посередника як юридичну або фізичну особу, яка знаходиться між іншими контрагентами комерційного процесу і виконує функції їх зведення між собою для обміну товарами, послугами та інформацією [8, с. 127]. Отже, назва групи "фінансові посередники на фондовому ринку" зумовлена характером діяльності, що здійснюють професійні учасники фондового ринку, які входять до складу цієї групи. Вони перерозподіляють ресурси між постачальниками і споживачами фінансових послуг, а додавання словосполучення "фондовий ринок" зумовлено місцем здійснення професійної діяльності. Закон України від 12 липня 2001 року "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" [14] вводить поняття фінансової установи, яка по суті і є фінансовим посередником. Тому ми використовуємо саме поняття "фінансові посередники", оскільки згідно з ч. 6 ст. 1 Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" до ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках операцій з цінними паперами. Такі послуги в нашому випадку надають торговці цінними паперами (в т. ч. банки) та компанії з управління активами.

Друга група професійних учасників фондового ринку отримала назву "прямі учасники Національної депозитарної системи", оскільки вони складають структуру Національної депозитарної системи і є її прямими учасниками згідно з ст. 1 Закону України від 10 грудня 1997 року "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні" [12]. Ці професійні учасники фондового ринку складають інфраструктуру ринку цінних паперів – це "сукупність технологій, що використовуються на ринку для укладання та виконання угод, матеріалізована в різних технічних засобах, інститутах (організаціях), нормах і правилах" [10, с. 555]. Такими інфраструктурними інститутами, які обслуговують інтереси учасників фондового ринку, є депозитарії (у тому числі клірингові депозитарії), реєстратори та зберігачі. Закон також виділяє опосередкованих учасників, зокрема: організаторів торгівлі цінними паперами, банки, торговців цінними паперами та емітентів, але вони відповідно до запропонованої вище класифікації входять до складу інших груп.

Третя група має назву "організатор торгівлі", бо фондова біржа здійснює такий вид професійної діяльності на фондовому ринку як діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку. Організатор торгівлі виділяється як професійний учасник фондового ринку відповідно до Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок".

На нашу думку, було б доцільним в Законі України "Про цінні папери та фондовий ринок" закріпити визначення поняття організатора торгівлі на фондовому ринку як професійного учасника, виключним видом діяльності якого є створення організаційних, технологічних, інформаційних, правових та інших умов та надання послуг, що безпосередньо сприяють укладенню угод на біржовому ринку цінних паперів в Україні.

II. За можливістю поєднувати свою професійну діяльність з іншими видами господарської діяльності професійних учасників фондового ринку пропонуємо поділити на:

1) професійних учасників фондового ринку, які можуть здійснювати виключно свій вид професійної діяльності – всі професійні учасники фондового ринку не можуть здійснювати будь-який інший вид господарської діяльності, крім професійної діяльності на ринку цінних паперів.

2) професійних учасників фондового ринку, які можуть поєднувати кілька видів професійної діяльності на ринку цінних паперів:

а) торговці цінними паперами (крім банків) – це професійний учасник фондового ринку, для якого операції з цінними паперами становлять виключний вид їх діяльності (ч. 1 ст. 17 ЗпЦП), але торговець цінними паперами може отримати ліцензію на здійснення депозитарної діяльності зберігача цінних паперів (ч. 3 ст. 26 ЗпЦП);

б) для компаній з управління активами діяльність з управління активами інституційних інвесторів становить виключний вид професійної діяльності на фондовому ринку і не може поєднуватись з іншими видами професійної діяльності, крім випадків ведення нею реєстру власників іменних цінних паперів ІСІ, передбачених законом (ч. 5 ст. 26 ЗпЦП);

в) депозитарій – юридична особа, яка провадить виключно депозитарну діяльність та може здійснювати розрахунково-клірингову діяльність за угодами щодо цінних паперів (кліринговий депозитарій) [12, абз. 7 ст. 1];

г) банки – юридична особа, яка може здійснювати діяльність з торгівлі цінними паперами (дилерську діяльність, брокерську діяльність, діяльність з управління цінними паперами, андеррайтинг), депозитарну діяльність зберігача цінних паперів, діяльність з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів (крім діяльності з ведення власного реєстру власників цінних паперів [20, пункт 1.1. глави 1].

III. Залежно від мети одержання прибутку від здійснення професійної діяльності професійних учасників фондового ринку можна поділити на:

1) професійних учасників РЦП, які здійснюють діяльність з метою одержання прибутку – торговці цінними паперами, компанії з управління активами, професійні адміністратори недержавних пенсійних фондів, реєстратори, депозитарії та зберігачі;

2) професійних учасників РЦП, які здійснюють діяльність без мети одержання прибутку – фондові біржі [ЗпЦП, ч. 1 ст. 21].

Таким чином, фінансові посередники складають одну з найбільших груп професійних учасників фондового ринку, до складу якої входять торговці цінними паперами та компанії з управління активами.

Торговець цінними паперами як професійний учасник фондового ринку – це суб'єкт господарювання – юридична особа, яка створюється у встановленому законом порядку у формі господарських товариств, здійснює діяльність з торгівлі цінними паперами на підставі ліцензії НКЦПФР і володіє спеціальною господарською правосуб'єктністю.

Діяльність з торгівлі цінними паперами – це вид професійної діяльності на фондовому ринку, що здійснюється торговцями цінними паперами (ст. 17 ЗпЦП), і включає брокерську діяльність, дилерську діяльність, андеррайтинг та діяльність з управління цінними паперами.

Компанії з управління активами здійснюють діяльність з управління активами інституційних інвесторів за винагороду від свого імені або на підставі відповідного договору про управління активами інституційних інвесторів (ст. 18 ЗпЦП).

Як правило, інвестори з точки зору їх статусу поділяються на два види:

1. *індивідуальних інвесторів* – фізичні особи, а також юридичні особи, для яких інвестиційна діяльність не є єдиним або одним із основних видів діяльності;

2. *інституційних інвесторів*, які здійснюють діяльність по залученню коштів індивідуальних інвесторів, які потім вкладаються у цінні папери інших емітентів.

Інституційними інвесторами є інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди), інвестиційні фонди, взаємні фонди інвестиційних компаній, недержавні пенсійні фонди, фонди банківського управління, страхові компанії, інші фінансові установи, які здійснюють операції з фінансовими активами в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – також за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів (ч. 2 ст. 2 ЗпЦП).

На сьогоднішній день активність інституційних інвесторів перебуває на достатньо високому рівні, зростає кількість інвестиційних фондів, недержавних пенсійних фондів, страхових компаній та інших установ, що акумулюють особисті заощадження громадян.

Як зазначалося вище, діяльність з управління активами інституційних інвесторів складається, зокрема, з:

1) діяльності з управління активами інститутів спільного інвестування (далі – ІСІ), що здійснює компанія з управління активами [13, ч. 1 ст. 29];

2) діяльності з управління активами пенсійних фондів – професійна діяльність, що розуміється у значенні, визначеному Законом України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" та пов'язана з управлінням пенсійними активами Накопичувального фонду з метою збереження їх вартості та отримання інвестиційного доходу на користь застрахованих осіб [15, ч. 24 ст. 1], яку можуть здійснювати:

а) компанія з управління активами – щодо активів пенсійних фондів [16, ч. 1 ст. 34], щодо пенсійних активів Накопичувального фонду [15, ч. 3 ст. 78];

б) професійний адміністратор недержавних пенсійних фондів – щодо активів пенсійних фондів, адміністратором яких він є [16, ч. 1 ст. 34];

в) банк – щодо активів створеного ним корпоративного пенсійного фонду [16, ч. 1 ст. 34].

Коріння такого явища як спільне інвестування знаходиться ще в середньовіччі, в часи хрестових походів. Перші інститути спільного інвестування, які виникли на території Європи, пов'язані з тим, що більшість населення ходило визволити труну Господню, залишаючи своє майно в рідному краї. Тому виникла необхідність, щоб хто-небудь доглядав це майно та управляв ним. Таким чином, першими управліннями, прообразами сучасних компаній з управління активами, були середньовічні монахи. Перший приклад спільного інвестування на території України – гроші Великого козацького коша. Більша частина трофеїв, здобутих під час військових дій, складалася разом, які потім використовувалися для задоволення суспільних потреб: закупівля продовольчих товарів, зброї, одягу тощо [1, с. 35].

В Україні до 2001 року серед фінансових посередників, основною функцією яких є диверсифікація інвестицій та управління портфелями інвестицій, виділяли інвестиційні фонди та взаємні фонди інвестиційних компаній, довірчі товариства [6, с. 225]. Відповідно до чинного законодавства з 2001 року з'являються нові структури під загальною назвою інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди), особливістю яких є те, що вони орієнтовані на залучення грошових коштів [3, с. 51].

Управління активами інститутів спільного інвестування (далі – ІСІ) здійснює компанія з управління активами. Чинне законодавство України містить декілька визначень компанії з управління активами. Так, згідно з ч. 12 ст. 3 Закону України від 15 березня 2001 року "Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)" компанія з управління активами

визначається як господарське товариство, яке здійснює професійну діяльність з управління активами інституційних інвесторів на підставі ліцензії, що видається НКЦПФР. Відповідно до ч. 6 ст. 1 Закону України від 9 липня 2003 року "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" [15] компанія з управління активами – юридична особа, яка здійснює управління активами на підставі ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку (діяльності з управління активами інституційних інвесторів) та обирається за результатами конкурсу. Останнє визначення компанії з управління активами відрізняється від попереднього лише посиленням на особливості обрання юридичної особи, що має намір здійснювати діяльність з управління активами інституційних інвесторів.

Довгий час (до липня 2011 року, тоді як компанії з управління активами почали існувати з 2001 року) наведені визначення характеризували компанію з управління активами односторонньо: як юридичну особу, що здійснює управління активами ІСІ або управління активами пенсійних фондів. На той час лише у Законі України "Про недержавне пенсійне забезпечення" був відсутній цей недолік, оскільки згідно з ч. 12 ст. 1 якого компанія з управління активами є юридичною особою, яка провадить професійну діяльність з управління активами на підставі відповідної ліцензії на провадження такої діяльності. Така недосконалість законодавчих визначень компанії з управління активами нами критикувалась [9, с. 36-37], оскільки закріплювали її право здійснювати лише один з видів професійної діяльності з управління активами, тоді як компанія з управління активами відповідно до чинного законодавства здійснює діяльність з управління активами інституційних інвесторів (діяльність з управління активами), а саме: управління активами ІСІ, інвестиційних фондів, взаємних фондів інвестиційних компаній, недержавних пенсійних фондів, фондів банківського управління, страхових компаній та інших фінансових установ. Але і ці визначення є неповними, оскільки закріплюють не всі основні ознаки компанії з управління активами як професійного учасника фондового ринку.

З огляду на це, пропонуємо визначати компанію з управління активами як суб'єкта господарювання – юридичну особу, яка створюється у встановленому законом порядку у формі господарського товариства, здійснює діяльність з управління активами інституційних інвесторів, визначених Законом України "Про цінні папери та фондовий ринок" на підставі ліцензії НКЦПФР і володіє спеціальною господарською правосуб'єктністю.

Отже, фінансові посередники на фондовому ринку, що складають окрему групу професійних учасників ринку цінних паперів, є учасниками господарських відносин (торговці цінними паперами і компанії з управління активами), здійснюють такі види господарської діяльності як професійна діяльність з торгівлі цінними паперами та діяльність з управління активами інституційних інвесторів з метою одержання прибутку, реалізуючи при цьому господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків, закріплених у відповідних нормативно-правових актах, що регулюють певний вид професійної діяльності), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. Особливості ліцензування діяльності фінансових посередників на фондовому ринку, їх права та обов'язки будуть предметом подальших досліджень.

1. Иванов Е. Большая красивая игра // Финансовые услуги. – 2003. – №2. – С. 35-37. 2. Калина А.В., Корнеев В.В., Кошечев А.А. Рынок ценных бумаг (теория и практика): Учебное пособие. – К.: МАУП, 1997. –

216 с. 3. Ковтюх В. Класифікація ІСІ в Україні та законодавчі вимоги до організації їх діяльності // Ринок цінних паперів України. – 2002. – №7-8. – С. 51-56. 4. Колесник В.В. Введение в рынок ценных бумаг. – К.: А.Л.Д., 1995. – 176 с. 5. Корнеев В.В. Финансові посередники: інституційна роль та інструментарій // Фінанси України. – 2000. – №2. – С. 37-40. 6. Кравченко Ю.Я. Рынок ценных бумаг: Курс лекций. – К.: ВИРА – Р, 2002. – 368 с. 7. Павлов В.І., Кривов'язюк І.В. Ринок цінних паперів: Курс лекцій. – Луцьк: Надсир'я, 1998. – 342 с. 8. Петров В.М. Основи комерційної діяльності: Навчальний посібник / Харк. держ. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2002. – 200 с. 9. Попова А.В. Правове становище професійних учасників ринку цінних паперів в Україні / Дис... канд. юрид. наук. – К., 2006. – 219 с. 10. Приватизація, інвестиції та фондовий ринок: правові засади та практика. – У 4-х т. / За заг. ред. С.О. Довгого та В.М. Литвина. – Т. 4: Цінні папери та фондовий ринок. – К.: Укртелеком, 2001. – 728 с. 11. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30 жовтня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 51. – Ст. 292. 12. Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні: Закон України від 10 грудня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 15. – Ст. 67. 13. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15 березня 2001 року // Відомості Верховної Ради

України. – 2001. – №21. – Ст. 103. 14. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №1. – Ст. 1. 15. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №49-51. – Ст. 376. 16. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 9 липня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №47-48. – Ст. 372. 17. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 року // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – №31. – ст. 268. 18. Про Концепцію функціонування та розвитку фондового ринку України: Постанова Верховної Ради України від 22 вересня 1995 року №342 // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №33. – Ст. 257. 19. Про заходи щодо розвитку фондового ринку та вдосконалення його державного регулювання: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 1996 року №140 // Урядовий кур'єр. – 1996. – №2. – С. 25. 20. Про затвердження Положення щодо організації діяльності банків та їх відокремлених підрозділів при здійсненні ними професійної діяльності на фондовому ринку: Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 16 березня 2006 року №160 // Офіційний вісник України. – 2006. – №15. – С. 314.

Надійшла до редколегії 30.01.12

УДК 347.961

Н. Горбань, здобувач

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У НОТАРІАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розглянуто особливість реалізації конституційного принципу верховенства права у нотаріальному процесі.

Ключові слова: верховенство права, принцип верховенства права, нотаріальний процес.

В статье рассмотрены особенности реализации конституционного принципа верховенства права в нотариальном процессе.

Ключевые слова: верховенство права, принцип верховенства права, нотариальный процесс.

The article deals with the peculiarities of the constitutional principle of the rule of law in the notarial process.

Keywords: rule of law, the rule of law, notarial process.

Конституційний принцип верховенства права є фундаментальним для всієї правової системи України.

Останнім часом термін "верховенство права" застосовується у багатьох нормативних актах, кодексах, законах. У науковій, навчально-методичній літературі, в різноманітних публікаціях серед авторів намічається тенденція не лише з'ясувати зміст поняття "верховенство права", а й заслуговують на увагу спроби проаналізувати реалізацію принципу верховенства права в різних галузях та їх окремих інститутах, адже сам факт констатації, без наявності чіткої змістовної визначеності, розуміння принципу верховенства права, не дає підстав стверджувати про його безумовну дію в правовому просторі України. Тому не випадково на дослідженні принципу верховенства права в правовій науці зосереджена увага як фахівців теорії права, так і науковців різних його галузей. Серед них заслуговують на увагу праці В.Б. Авер'янова, С.П. Головатого, Н.Л. Добрянської, А.П. Зайця, В.О. Зайчука, В.М. Кампо, М.І. Козюбри, А.М. Колодія, В.В. Копейчикова, Д.М. Лукянця, А.А. Мелешевич, В.Ф. Погорілка, П.М. Рабіновича, А.О. Селіванова, В.Ф. Сіренка, Б. Таманаги, Ю.М. Тодики, С.Я. Фурси, В.М. Шаповала, С.В. Шевчука, Ю.С. Шемшученка, О.Х. Юлдашева.

У суспільстві, в якому декларується верховенство права, повинні бути створені відповідні юридичні гарантії не тільки належного забезпечення прав і свобод тих чи інших суб'єктів права, а і гарантії їх охорони і захисту. Така послідовність наведена не випадково, оскільки як в правовій державі кожна особа має безперешкодно володіти, користуватися, розпоряджатися всіма наданими їй державою правами у повному об'ємі, чітко усвідомлюючи, що державою створені правові механізми, відповідні компетентні органи, за допомогою яких кожен може розраховувати на реалізацію, охорону і захист своїх прав.

Дія принципу верховенства права тісно пов'язується із діяльністю органів судової влади як однієї із гілок державної влади, на яку згідно зі статтями 55,124 Конституції України [1] покладений обов'язок захищати права і свободи людини і громадянина та здійснювати правосуддя у державі. Звернення до суду за захистом порушених прав та інтересів повинне застосовуватись як винятковий захід, коли особа вичерпала усі позасудові способи охорони та захисту своїх прав та інтересів.

На думку автора, необхідно усвідомити, належно оцінити та підвищити значимість нотаріату як органу, який виконує правоохоронну функцію та належить до правоохоронних органів держави, хоча на законодавчому рівні така констатація відсутня. З огляду на це, можна стверджувати, що роль нотаріату не може зводитися лише до "превентивного правосуддя" [2, с.41]. Вона є значно ширшою, оскільки нотаріус, вчиняючи нотаріальну дію щодо осіб, які звернулись до нього, не тільки повинен попередити виникнення можливих правопорушень у майбутньому, надаючи нотаріальним документам безспірного характеру [3, с. 42], але і повинен припиняти такі правопорушення на момент звернення особи до нього, зокрема, шляхом відмови у вчиненні нотаріальної дії (стаття 49 Закону України "Про нотаріат" – надалі Закону) чи негайним зверненням до правоохоронних органів (стаття 51 Закону) для вжиття необхідних заходів. Але основне у такій діяльності, щоб нотаріус сам не порушував закон [4]. Отже, дотримуючись нотаріальної процедури, нотаріус виконує попереджувальну функцію шляхом охорони безспірних прав і інтересів фізичних та юридичних осіб на стадії їх реалізації. Тому роль і значення нотаріальної функції, як правоохоронної, мала б бути більш значимою та застосованою до більш ширшого кола правовідносин.

Гарантований державою порядок фіксації безспірних прав та фактів з метою надання їм, згідно зі стат-

